

Krištof Kolumb.

Pred štiri sto leti ljudjé še niso poznali Amerike. Našel jo je še le 1492. leta Krištof Kolumb, učeni mož iz Genove na Italijanskem. Krištof Kolumb je bil sin necega tkalca; v svojej mladosti učil se je brati, pisati in računati, ter je domá pri starših volno gredašal (mikal), dokler se ni podal, svojej želji ustrezajoč, v 14. letu svoje dóbe na morje. Ni je nobene nevarnosti na morji, da bi je ne bil on prestal z največjim pogumom in dušno pričujočnostjo. Ker v ónej dóbi ni bilo nikjer, v nobenej deželi, toliko novosti za pomorščaka nego na Portugalskem, zatorej se je Krištof Kolumb podal tjà, da bi se ondu izučil pomorščakom najpotrebnejših stvari. Bil

je zeló priden; dan in noč je tičal v knjigah in zemljevidih, ki jih je bil dobil iz zapuščine necega zeló izurjenega pomorščaka. Takó se učečemu pride na um, da mora razven Evrope, Azije in Afrike biti še kak drug del sveta, v katerega bi se dalo priti, ako se bi iz Evrope po morji jadralo naravnost proti solnčnemu zahódu. Čim bolj je mož to stvar prevdarjal, tembolj je bila utrjena njegova misel, da je na zahódu preko atlantiškega morja suha zemlja. Kako rad bi šel sam iskat nove zemlje, ali tega storiti ni mogel, ker ni bil bogat človek. Treba mu je bilo poiskati pomoči kacega vladarja.

Obrnil se je najpred v Genovo do ondotnega vladarskega svetovovalstva ter je prosil pomoči, ali zamán; njegova prošnja mu je bila odbita z besedami, da ne dobi v to svrho ničesar. Takisto se mu je zgodilo tudi v Benetkah, na Francozkem, Angležkem in Portugalskem. Ves klavern se poda v Španijo k tedanjemu španskemu kralju Ferdinandu in kraljici Izabeli. Ko je Kolumb tukaj prosil za nekoliko ladij, reklo se mu je, da je k tacemu podjetji za zdaj premalo novcev, ter naj še nekoliko časa potрпи. Takó ga so več let z obljubami in nadami od njegove namére zadrževali, in Kolumb je užé same nejevolje hotel odpotovati. Po dolzih razgovorih in gorečih prošnjah mu je vendar naposled kraljica Izabela dala pripraviti tri ladije, s katerimi naj bi šel iskat novega svetá. Kdo je bil tega bolj vesel nego Krištof Kolumb! Hitro je bilo 120 mož nabranih.

V dan 3. avgusta 1492. l. odpluje malo brodovje iz morskega pristanišča Palosa nedaleč od mesta Cadiza ter dospeje v kratkej dóbi do kanarskih otokov. Tu je bilo treba cel mesec ladije popravljati, še le potem jo odrinejo dalje po morji. Neizrečene so bile težave, ki jih je moral Krištof Kolumb prebiti. Največ je imel opraviti s svojimi vraževernimi in nemarnimi ljudmi. Ko so užé več tednov po morji jadrali in niso našli še suhe zemlje, jelo je nemarneže skrbeti in nagovarjali so Kolumba, da se naj takó

nazaj vrne. Več kakor jedenkrat so ga hoteli umoriti, ker niso toliko časa do suhega dospeli. Ali zamán je bilo vse prigovarjanje, Kolumb ukaže naprej jadрати, govoreč, da suha zemlja ni več daleč. In res, kmalu ugledajo ptiče, v dan 11. oktobra pa vidijo bičje in grmovje z rudečimi jagodami iz morja moléti. Zdaj Kolumb ni več dvomil, da je suha zemlja blizu; zatorej je ukazal jadra zviti in vso noč páziti. Okolo desete ure po noči ugledal je Kolumb v daljavi luč, a družega dné na vse zgodaj opazil je jeden izmed pomorščakov, stoječ na vršelu prve ladije, suho zemljo. „Zemlja! zemlja!“ zavpije veselo z vršela. Vsi skočijo na palubo in vpijejo z nepopisljivim veseljem: „Zemlja! zemlja!“ Zdajci ustrelí iz topa, kar je bilo znamenje zadej ostalima ladijama, da se je suha zemlja prikazala.

Družega dné ob jutranjem svitu imeli so pred seboj prekrasen otok, pokrit z zelenim drevjem in grmovjem. Krištof Kolumb se je najpred zahvalil dobremu Bogu v gorečej molitvi, da ga je še o pravem času rešil velike nevarnosti, ker ravno ta najdeni otok otel ga je smrti. Njegovi ljudé v ladiji bi ga bili gotovo umorili, ako bi ne bili še nekoliko časa prišli do suhe zemlje. Ta otok, ki se je imenoval „Gvanahani,“ prekrstil je Kolumb v „San Salvador“ t. j. „Sveti odrešenik.“

Kmalu se prikažejo tudi otočani. Bili so goli, rudeče-rujave kože in črnih lasí. Mnogo jih je imelo zaradi lepšega zlate pločevine v nosu in ušesih. Španci jim začnó dajati steklene korale, igle in druge lesketajoče se malenkosti, a divjaki jim dajejo za take stvari zlatá na kupe. Vse to se je godilo na otoku „San Salvadorju.“ Otočani videč, da so Španci zeló lákomi na zlató, kažejo jim proti póludnevu. Tudi tukaj so bili prebivalci goli, ter so ostrmeli, ko so ugledali ptuje ljudi in ladije. Na tem kraji je vidil Kolumb prvič tobak pušiti, a to ne z usti, nego z nosnicama iz pip z dvema cevka.

Na svojem nadaljnem potovanji pride Kolumb na otok „Kuba“ in odtod na drug velik otok, katerega so otočani „Hajti“ imenovali. Ta otok se imenuje dandanes „St. Domingo.“ Prebivalci tega otoka so se Špancev zeló ustrašili, a kmalu dobé pogum ter se bližajo Špancev in jim nosijo z veliko ponižnostjo sadja, korenin, ptičev in rib.

Da bi Kolumb divjim otočanom pokazal svojo moč, zbere svoje ljudi in jih uri v vojaških vajah. Čudě se gledajo otočani te vaje. Ali kako se ustrašijo, ko na Kolumbovo povelje počijo puške. Še se niso otresli prvega strahú, da ukaže Kolumb jeden top zažgati, čegar krogla, kakor bi trenil, razpraší jeden del razbite ladije. Vsi preplašeni padejo na tla. Gotovo se jim je zdelo, da so ptujci kake višje stvari božje. Kolumb zapové, na tem otoku napraviti malo trdnjavo iz razbite ladije. Divji otočani jim še celó pomagajo deske znašati; siromaki niso znali, da v svojo sužnost. V tej lesenej trdnjavi zapustí Kolumb 30 Špancev, katerim zapové z Indijani lepo in prijazno ravnati, a on se vrne nazaj v Španijo, vzešši s seboj dvanajst Indijancev, mnogo različnih ptičev in družih pridelkov na tem otoku. V naslednjih letih se je Krištof Kolumb podal še trikrat v Ameriko. Zavidni ljudé, njegovi sovražniki, so ga začeli črtiti in po krivem tožiti pri kralju. Vsled tega je bil Kolumb v verige dejan in zaprt ter naposled v Španijo na odgovor odpeljan. Iz tega se pač vidi, da je resničen prigovor, ki pravi: „Nehvaležnost je plačilo svetá.“

V dan 20. marca 1506. l. je umrl Krištof Kolumb v 55. letu svoje dōbe. V svojej poslednjej volji je ukazal, da se mu veriga, v katero je bil nekđaj vklenjen, ž njim položi v jamo. Pokopali so ga z verigo vred na otoku sv. Dominika.

Novi svet še imena ni dobil po ónem móžu, ki ga je našel. Med letoma 1497 in 1503 je potoval večkrat neki plemenitnik, po imenu Ameriko Vespuči, v novi svet ter ga je popisal. In po njegovem imenu so dali novemu svetu imé „Amerika.“

I. T.

Učen kmet.

Poznal sem kmeta, po imeni Žiróvnika. Živel je pri Svetem Duhu blizu Loke. Po létu in po zimi je imel za klobukom šōjevo pérje in kakšno cvetlīco, utrgano kde na travniku ali izrezano iz papirja ali platna. Ogrinal se je v črn plašč, ki je znotraj imel rudečo pódplako. Ta mož je znal čitati, in védel je iz ust malo ne vse sveto pismo. Kamor je prišel, tam se je z duhovniki potézal, kde je to ali óno zgodbo najti v svetem pismu. Po létu je kopal in orál, kosil in mlátil, a na zimo se je hodil po svétu prepirat. Néko zimo pride v Čebèr, kder je tedàj vladal bogat, a zeló čuden, objésten knez, po imeni Parovič, ki je svoje hlapce tudi pretépal, če mu nijso ugóдили, a potlej časi njih udarec zamazával z debelimi križeváci, *) ako ga je boljša misel obletéla. Ta zvé, da je znani Žiróvník v Čebèrù, in reče ga mahoma k sebi poklicati na kosilo, pri katerem je po naključji bil tudi Prezdánski dekan Járnovič. Kmet Žiróvník se ne dá prositi. Pride in séde k mizi mej gospódo. Česar ga je pri jédi gospod Járnovič povprašal o svetem pismu, vse je prav ter na tanko povédal. Knez Parovič je ta dan bil posebno dobrovóljen. V slast je poslušal in potem dejál: „Žiróvník! sveto pismo znaš, to vidim. O čemer te kdo povpraša, odgovarjaš, kakor bi slamo rézal. A zdaj vprašaj tí dekana! Rad bi videl, bode li mogel odgovoriti on tebi, ali ne?“ Žiróvník takój na to pristane ter dekanu reče: „gospod dekan! ali véste, kólikšen je Bog?“ Járnovič odgovori: „njí človeka, da bi to védel.“ Žiróvník se nasméhne in velí: „jaz véim! Tólikšen je, da prorok o njem govori: nebo je moj préstol a zemlja podnóžje mojima nogama. — Bog z rokama séza od ónega konca do tega po vsem svétu. — A zdaj uganíte, gospod! koliko sukna Bog potrebuje v svojo obléko, če je tólikšen?“ Járnovič odgovori: „izméri ga tí, ki vse véš!“ A Žiróvník reče: „to níj težka stvar. Ne potrebuje ga več, nego li jaz; kajti dejál je: kar ubozemu človeku stvoríte v moje ime, to ste méni stvóрили; zatorej, če bodete sukno dali meni, daste jo Bogú.“ — S hrohotom se zasméjeta Járnovič in Parovič, kateri napósled reče: „gospod dekan! Žiróvník je sukno zaslužil, ter nádejem se, da mu je ne bodete kratili.“ Potem se obrne k Žiróvníku: „pridi srédopostno sredó, kadar oblačim svojo družino, da tudi tebi méro vzamem.“ Žiróvník je rés prišel in dobil od gospoda Járnoviča zeleno sukno a od kneza črn plašč, ki je znotraj imel rudéčo pódplako, in vrhu tega mu je knez podáril tudi klobúk s cvetlīcami in šōjevim pérjem za trakom. Sukno je dal bratu, a v plašči in v klobuku se je do smrti hodil prepirat o svetem pismu.

*) Križevác je križeven tolar.